

معماری مدارس ابتدایی ژاپن (تبیین میانی و تحلیل مصادیق)

مؤلفین:

دکتر محمدمنان رئیسی

عضو هیأت علمی دانشگاه قم

مهندس محسن عزیزیان غروی

سرشناسه: منان رئیسی، محمد، ۱۳۶۰-

عنوان و نام پدیدآور: معماری مدارس ابتدایی ژاپن (تبیین مبانی و تحلیل مصادیق) / مولفین محمد منان رئیسی، محسن عزیزیان غروی؛ [برای] سازمان نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس کشور اداره کل استان قم.
مشخصات نشر: قزوین: جهاد دانشگاهی، سازمان انتشارات، واحد قزوین، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری: ۳۸۸ ص.: مصور(رنگی)، نقشه(رنگی)، جدول(رنگی)، نمودار(رنگی).
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۴۷۶۳-۲

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۳۶۷.

موضوع: ساختمان‌های مدارس ابتدایی -- ژاپن

موضوع: Elementary school buildings -- Japan

موضوع: ساختمان‌های مدارس ابتدایی -- ژاپن -- طراحی و ساخت

موضوع: Elementary school buildings -- Design and construction -- Japan

شناسه افزوده: عزیزیان غروی، محسن، ۱۳۷۲-

شناسه افزوده: سازمان نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس کشور. اداره کل نوسازی مدارس استان قم

شناسه افزوده: جهاد دانشگاهی. واحد قزوین. سازمان انتشارات

رده بندی کنگره: LB۳۲۱۹

رده بندی دیویی: ۳۷۱/۶۲۰۹۵۲

شماره کتابشناسی ملی: ۶۱۵۷۲۲۳

سازمان نوسازی، توسعه و
تجهیز مدارس کشور
اداره کل استان قم

انتشارات
جهاد دانشگاهی
قزوین

عنوان: معماری مدارس ابتدایی ژاپن (تبیین مبانی و تحلیل مصادیق)

مؤلفین: محمد منان رئیسی، محسن عزیزیان غروی

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۴۷۶۳-۲

ویراستار: محمد رثوف مهاجری

گرافیک و صفحه‌آرایی: مرضیه حمیدی‌زاده

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ: نوبت اول - ۱۳۹۹

قیمت: ۲۵۰۰۰۰ تومان

نشانی: تهران، خیابان دکتر شریعتی، خیابان قیطره، کوچه شهید عباس حسینی، سازمان

نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس کشور

تارنما: www.dres.ir

مصوبه شورای شعبه انتشارات جهاد دانشگاهی قزوین

کلیه حقوق محفوظ است ©

پیشگفتار

آموزش به عنوان کلیدی‌ترین و زیربنایی‌ترین لازمه‌ی پیشرفت ملت‌ها مورد پذیرش همه اندیشمندان بوده است. یافته‌های علمی و حتی مبانی دینی حاکی از اهمیت بیشتر آموزش در سنین کودکی است. چنانچه حضرت علی (ع) آموزش در کودکی را لازمه سیادت و برتری در بزرگسالی معرفی می‌نماید^۱ و در روایتی دیگر آموزش در کودکی را مشابه حکاکای روی سنگ می‌دانند^۲. امام صادق (ع) بهترین دوران آموزش کودک را بین ۷ تا ۱۴ سالگی بیان می‌دارد^۳ که در سیستم آموزشی امروز، شروع آن مطابق با دوره دبستان خواهد بود.^۴ دبستان به عنوان نقطه شروع رسمی آموزش کودکان در عمده نقاط جهان محسوب می‌گردد و لذا بایستی برای این دوره اهمیت خاصی قائل شد (رئیس، ۱۳۹۴)؛ بر همین اساس، دوره‌ای که محور اصلی این تالیف را تشکیل می‌دهد، دوره ابتدایی است.

در سال‌های اخیر در رتبه‌بندی نظام‌های آموزشی مدارس بین کشورهای مختلف جهان، کشور ژاپن در کنار فنلاند و کره جنوبی غالباً رتبه‌های برتر بین المللی را کسب می‌کند. تجربه طولانی و سنتی ژاپن در آموزش و تحولات و به روزرسانی

مستمر آن پس از جنگ جهانی دوم، این کشور را به یکی از باکیفیت‌ترین و پیشگام‌ترین کشورها در زمینه آموزش در مدارس قرار داده است به طوری که بعضی کشورهای پیشرفته مانند آمریکا در مواردی دست به تقلید از نظام آموزشی این کشور زده‌اند. طبق آزمون‌های بین المللی مختلف نظیر آزمون بین المللی پیشرفت سواد خواندن و نوشتن (PIRLS)، سنجش روند بین المللی آموزش ریاضیات و علوم (TIMSS)، برنامه بین المللی ارزیابی دانش آموزان (PISA) و همچنین نتایج حاصل از "Global School Ranking" که از سوی OECD اعلام می‌گردد، نظام آموزشی ژاپن در زمره باکیفیت‌ترین نظام‌های آموزشی جهان قرار دارد. یکی دیگر از موسسات معتبری که هر سال بر مبنای داده‌های بسیار معتبر شش سازمان بین المللی پایشگر یعنی OECD، PISA، UNESCO، TIMSS و EIU، PIRLS رتبه‌بندی کیفیت نظام‌های آموزشی در جهان را منتشر می‌کند NJ MED یا مدرسه پزشکی نیوجرسی در ایالات متحده است که بر مبنای نتایج حاصل از سنجش این موسسه نیز، ژاپن در بالاترین رده‌های کیفیت آموزشی جهان قرار دارد. جنبه‌ی دیگر موفقیت آموزشی در ژاپن به چگونگی برخورداری جمعیت کشور از تحصیل

۱- تَعَلَّمُوا الْعِلْمَ صَغَارًا، تَسُودُوا بِهِ كِبَارًا- شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲.

۲- أَلْعَلَّمُ مِنَ الصَّغَرِ كَالْتَّقَشِي فِي الْخَجَرِ- بحارالانوار، ج ۱.

۳- أَلْفَلَامٌ يَلْقَبُ سَبْعَ سِنِينَ وَ يَتَعَلَّمُ الْكِتَابَ سَبْعَ سِنِينَ وَ يَتَعَلَّمُ الْخَلَالَ وَ الْأَحْرَامَ سَبْعَ سِنِينَ- الکافی، ج ۶.

۴- ذکر روایات تنها به عنوان شاهد مثال نقل گردیده اند، لذا از تحلیل و نتیجه‌گیری از آنها صرف نظر می‌گردد چرا که از عهده و دانش نگارنده و موضوع نوشتار خارج است.

مکان آموزش و محتوای آموزش و تعاملی که میان این دو رکن وجود دارد، چنین به نظر می‌رسد که شناخت و تحلیل دقیق ویژگی‌های نظام آموزشی ژاپن و به طور خاص، آموزش مقطع ابتدایی که از مهم‌ترین نقاط قوت نظام آموزشی ژاپن است از یک سو و معماری مدارس ابتدایی ژاپن (به عنوان بستر فیزیکی و مکانی این نظام آموزشی) از سوی دیگر، می‌تواند به بهبود شرایط آموزش و همچنین افزایش کیفیت معماری مدارس کشور ما کمک نماید.

لذا در این کتاب تلاش گردیده تا با هدف بررسی و تحلیل نظام آموزشی ژاپن (از مبانی و محتوا تا مصادیق کالبدی) با رویکردی منطقی به تبیین مبانی آموزشی و همچنین تحلیل معماری و سازمان فضایی مدارس ابتدایی ژاپن پرداخته شود. البته مبرهن است که با توجه به بستر غنی فرهنگی و مذهبی ایران، نسخه مطلوب برای معماری مدارس در کشورمان با آنچه در کشورهای دیگر می‌گذرد متفاوت است و واردات عین به عین، نفعی برای ما نخواهد داشت. اما در عین حال، تردیدی نیست که مطالعه بسترهای موفقیت نظام آموزشی ژاپن (اعم از بسترهای محتوایی و کالبدی) می‌تواند برای ما درس‌های مفیدی داشته باشد. بر این اساس، این کتاب با همین هدف و با تمرکز بر بررسی و تحلیل بسترهای کالبدی فضایی مدارس ابتدایی ژاپن تألیف شده است تا مشخص شود که موفقیت‌های آموزشی ژاپن در مقطع ابتدایی در چه نوع فضا و بسترهای کالبدی و فیزیکی حاصل شده است.

با توجه به توضیحات فوق، این کتاب در دو بخش اصلی ارائه شده است. بخش اول (که بخش مختصرتر کتاب را

مربوط می‌شود. بر اساس نتایج حاصل از آزمون‌های رقابتی بین‌المللی فوق الذکر می‌توان دریافت که عملکرد دانش آموزان ژاپنی نسبت به یکدیگر بسیار نزدیک است. به عبارت دیگر، برتری‌های حاصله به ایجاد شکاف‌های عمیق و تهدید کننده در میان جمعیت کشور منجر نشده است. واقعیت فراگیر بودن تحصیل در ژاپن را می‌توان از این طریق نیز اثبات کرد که امروزه حدود نود درصد نوزده ساله‌ها موفق می‌شوند از مدارس فارغ التحصیل شوند (رولن و بیورک، ۱۳۸۳).

البته این بدان معنی نیست که همه‌ی آنها از دانش و توانایی کاملاً مساوی برخوردارند؛ ولی برای مثال، در مقایسه با آمریکایی‌های هم سن و سال خود از نظر تحصیلی به یکدیگر بسیار نزدیک‌ترند. انصراف از تحصیل در ژاپن بسیار اندک است؛ بی‌سوادى اصلاً وجود ندارد و حتی دانش آموزانی که از نظر تحصیلی از همه ضعیف‌ترند قادر هستند به دلیل همت معلمان‌شان شغلی بیابند (Okano, 1993). به عبارت دیگر، در ژاپن هدف عمده از تحصیل، افزایش قابلیت و توانایی همه به طور متوسط و به حداقل رساندن فاصله از میانگین سطح دانش و معلومات است. ریاضیات و علوم، تنها موضوعاتی نیستند که ژاپنی‌ها در آنها سرآمد هستند، بلکه آنها موسیقی، هنر و علوم اجتماعی را نیز در سطحی بسیار بالا می‌آموزند و در آنها کاملاً متبحر می‌شوند. البته، آزمون‌های بین‌المللی در این زمینه‌ها وجود ندارد، ولی محققان و مدرسان غربی که مدت‌های طولانی در ژاپن مشغول مشاهده بوده‌اند، صحت این مدعا را تأیید می‌کنند.

با توجه به توضیحات فوق و با عنایت به تأثیر متقابل

معماری را باید در محتوای بخش اول کتاب جستجو نمود. با توجه به توضیحات فوق، پس از تبیین مبانی در بخش اول، بخش دوم کتاب که بخش عمده‌ی این پژوهش را تشکیل داده است به موضوع بررسی و تحلیل معماری مصادیق مربوط به مدارس ابتدایی ژاپن اختصاص یافته است. سعی شده است در این بخش به شکلی مبسوط به همه مولفه‌های معماری مدارس ابتدایی ژاپن - اعم از کلیاتی همچون ضوابط و مقررات تا جزئیاتی همچون رنگ و نور و مصالح و غیره در این مدارس - پرداخته شود و لذا با مطالعه بخش دوم کتاب (که از فصل پنجم تا انتهای این کتاب را شامل می‌شود) می‌توان به درک نسبتاً مطلوبی از اصول و ویژگی‌های معماری مدارس ابتدایی ژاپن دست یافت.

تشکیل داده است) با بیان ویژگی‌های عمومی و کلی ژاپن نظیر موقعیت جغرافیایی و مذهب و جمعیت و غیره شروع می‌شود و سپس به ماهیت و محتوای آموزشی ژاپن و زیرمجموعه‌های آن (نظیر ماهیت کلاس‌های درس و ماهیت تدریس و محتوا و برنامه درسی و غیره) می‌پردازد. لذا این بخش عمدتاً ناظر بر مبانی و محتوای آموزشی مدارس ابتدایی ژاپن می‌باشد. البته از آنجایی که مخاطبان اصلی این کتاب، دانشجویان و پژوهشگران معماری می‌باشند سعی شده است که تا حد ممکن، بخش مبانی و محتوا به صورت مختصر ارائه شود و لذا در این بخش در قالب چهار فصل، صرفاً اهم نکات و مواردی که ذکر آنها برای ارائه تصویر کلی از نظام آموزشی ژاپن مفید بوده است بیان شده است.

مطالعه بخش اول کتاب، به رغم اجمالی و مختصر بودن مفید و بلکه ضروری می‌باشد زیرا در بخش بعد، تأثیر مبانی و مطالب بیان شده در بخش اول، بر معماری مدارس ابتدایی مشخص شده است. اگر مخاطب با مطالب ارائه شده در بخش اول کتاب آشنایی لازم را پیدا نکند در بخش دوم کتاب متوجه نخواهد شد که منطق معماری مدارس ژاپن ریشه در چه مبانی دارد و چرا معماری این مدارس از الگوهای مشخصی تبعیت می‌کند؟ به بیان دیگر، محتوا و مطالب بخش اول، همچون پایه و زیربنایی است که تأثیر و انعکاس آن در معماری مدارس تحلیل شده در بخش دوم کتاب قابل پی‌جویی است و اگر مخاطبان کتاب از محتوای مطالب بخش اول آگاه نشوند ممکن است در درک صحیح از معماری مدارس ارائه شده در بخش دوم با ابهاماتی مواجه شوند؛ زیرا ریشه‌ها و علل این نوع